

השלכות תוכנית טראמפ על עתיד ירושלים

עיר עמים, אפריל 2020

עיר עמים
ir amim
عير عميم

Funded by the
European Union

השלכות תוכנית טראמפ על עתיד ירושלים

נייר עיר עמים, אפריל 2020

תוכנית השלום של טראמפ התקבלה בשמחה בימין הישראלי, בבלבול ורפיון במחנה השלום בישראל, ובמבוכה ואדישות יחסית בקהילה הבינלאומית. אך תוכנית זו (להלן: התוכנית) היא לא עוד מעשה שגרתי שניתן להתעלם ממנו ולהתכונן ולקוות לעתיד טוב יותר. התוכנית, ובמיוחד חלקיה הנוגעים לירושלים וסביבתה, עומדת ליצור מציאות חדשה שתפגע עמוקות בבסיס לחיים משותפים בירושלים ובסיכויים לפתרון הוגן ומוסכם. יש להתחיל כבר כעת במאמץ קולקטיבי להתנגדות לכל מרכיביה והשלכותיה.

אחת המטרות העיקריות של התוכנית הוא לקבוע במסמך בעל מעמד בינלאומי אישור לנרטיב של ממשלת ישראל, כבסיס לגיטימיות של פעולותיה בהווה ובעתיד. ואכן תוכנית טראמפ מעניקה בפעם הראשונה מאז 1967 הכרה בינלאומית בסיפוח הישראלי של מזרח ירושלים. הכרה זו כוללת את אגן העיר העתיקה כולו וכל המקומות המעניקים למזרח ירושלים את משמעותה וחשיבותה. התוכנית נותנת הכשר לצעדים נוספים של סיפוח והפרדה שישנו מכל וכל את אופייה, אוכלוסייתה וגבולותיה של ירושלים. חלק מצעדים אלה מיושמים כבר בשטח והם מהווים עדות להלימה הגבוהה בין מטרות התוכנית למטרות הממשלה. אכן אישור למטרות אלה בשיח הישראלי הפנימי לא היה חסר, אך לא היה להן עוגן חיצוני, בינלאומי. ההכשר שהתוכנית מספקת מנוגד להחלטות האו"ם, למדיניות ארצות הברית עד לא מזמן, ולעקרונות המנחים את הקהילה הבינלאומית, להוציא ארצות הברית, עד היום. המעשים שיעשו בקרוב על בסיס "לגיטימיות" זו יהיו בלתי הפיכים. נייר זה יסכם את מרכיבי התוכנית הנוגעים לירושלים, משמעותם והשלכותיהם באופן מידי ולטווח ארוך.

הכרעות התוכנית ביחס לירושלים:

1. ירושלים "המאוחדת" כולה היא בירת ישראל ותחת ריבונותה המלאה והבלעדית.
2. תוואי גדר ההפרדה נקבע כגבול ירושלים. השכונות הפלסטיניות שהגדר הפרדה מהעיר (אזור כפר עקב-סמיראמיס ואזור ראס שחאדה-ראס חמיס ומחנה שועפט המכונה בתוכנית "מזרח שועפט") ינותקו באופן פורמלי מירושלים ויועברו לשליטה פלסטינית.

3. גושי ההתנחלויות: מעלה אדומים, גוש עציון וגבעת זאב מצויים בתחום תוואי הגדר בירושלים ובמשתמע יסופחו לירושלים תחת ריבונות ישראלית מלאה.¹
4. בירה ריבונית פלסטינית תקום ממזרח ומצפון לגדר ההפרדה ותכלול את השכונות המזרח ירושלמיות שהגדר הפרידה מהעיר ואת העיירה אבו דיס. היא תקרא "אל קודס" או כל שם אחר בו יבחרו [הפלסטינים]."
5. תושבי ירושלים הפלסטינים שבתוך הגדר יוכלו לבחור את מעמדם האזרחי מבין שלוש אפשרויות:
  1. אזרחות ישראלית
  2. אזרחות פלסטינית
  3. תושבות קבע בישראל (המצב הקיים).
6. כל המקומות הקדושים בירושלים, כולל הר הבית/חראם א-שריף, יישארו תחת משטרי הריבונות הקיימים, קרי בריבונות ישראלית, ויהיו פתוחים למאמינים שוחרי שלום מכל הדתות. רשימת האתרים המופיעים תחת קטגוריה זו מרחיבה באופן ניכר את מספר האתרים היהודים הכלולים בה, ומצמצמת את מספר האתרים המוסלמים.²
7. הסטטוס קוו בהר הבית/חראם א-שריף ישמר, אך בסטייה מהותית ממנו נקבע בתוכנית כי מאמינים מכל הדתות יורשו להתפלל על ההר באופן המכבד את דתם ותוך התחשבות בזמני התפילות, המועדים וגורמים אחרים הייחודיים לדתם - במשמעו חלוקת זמן ומרחב המערערת על מעמדו של המקום כאתר מוסלמי.
8. הפלסטינים יוכלו להקים מתחם תיירות מיוחד באזור שיוקצה לכך על ידי הצדדים בעטרות בתוך גבול ירושלים. מתחם זה יעניק שירותים לתיירים מוסלמים שיגיעו לירושלים, משירותי הסעה ועד מסעדות, חנויות, מלונות ומרכז תרבות.
9. סעיפים: 4, 8 לעיל, וככל הנראה גם סעיף 5, תלויים בהסכמתם של הפלסטינים למתווה כולו. ישראל מצידה יכולה ליישם את הצעדים התלויים בה באופן חד צדדי וללא תנאי.

1. המשמעות וההשלכות של קביעת הגדר כגבול ירושלים

1. הכרה גורפת בסיפוח מזרח ירושלים על ידי ישראל ב1967 ובריבונות ישראלית מלאה על כל ירושלים כולל שטחה ההיסטורי של מזרח ירושלים, קרי, אגן העיר העתיקה והשכונות הסובבות אותו. האגן וסביבתו הם ליבת ירושלים המזרחית ובהם מצויים מרבית המתחמים בעלי החשיבות ההיסטורית-דתית-פוליטית שלה. זהו האזור הרגיש ביותר בירושלים אשר כל צוותי המשא ומתן עד היום, ישראלים, פלסטינים, ומתווכים בינלאומיים, היו מודעים למורכבותו הגדולה ולעדינות המקסימלית הנדרשת ביחס אליו. עמדה חד צדדית זו מהווה פגיעה קשה בזיקות

¹ מדובר בכל האזור המצוי בתוואי המתוכנן של גדר, גם אזורים בגוש עציון וגוש מעלה אדומים כולו שסביבם הגדר לא נבנתה מסיבות שונות.

² אמנם התכנית מתייחסת ל"משטרי הריבונות הקיימים" בלשון רבים ותתכן בכך רמיזה כלשהי גם לסמכויות ממלכת ירדן בהר הבית/חראם א-שריף אך בשום מקום אין לכך אזכור מפורש וישראל היא הנוהגת כריבון במקום.

הפלסטיניות לירושלים ובאופייה של ירושלים כביתם ובירתם של שני עמים וכעיר המקודשת לשלוש דתות, והיא לבדה מעוררת בפלסטינים אי אמון בתוכנית כולה ובלגיטימיות של התיווך האמריקאי.

2. **ניתוק 8 השכונות המזרח ירושלמיות שהגדר הפרידה מהעיר** (ראו מפה בעמ' אחרון): בשני האזורים המדוברים חיים כיום בין 120,000-140,000 פלסטינים, בעלי מעמד התושבות (תושבי ישראל) המהווים למעלה משליש מתושבי מזרח ירושלים. מאז בניית גדר ההפרדה הגבירה ישראל את לחציה על התושבים הפלסטינים לעבור לשכונות אלה. היא עשתה זאת על ידי מניעת תכניות מתאר והגברת ההגבלות, הפיקוח והענישה על הבניה בשכונות שבתוך הגדר מצד אחד, והעלמת עין מהבניה מהבנייה הלא מוסדרת בשכונות מעבר לגדר מצד שני. כך צמחו גטאות העוני העצומים בשכונות שמעבר לגדר כמוצא יחיד ל"חנק" הבניה שנגזר על תושבי מזרח ירושלים. עשרות אלפי התושבים שנאלצו לעבור לשכונות מעבר לגדר מצאו את עצמם לכודים בין ההכרח להבטיח למשפחותיהם קורת גג לבין החשש שכוונתה הסופית של ישראל היא לנתק אותם רשמית מהעיר, כפי שאכן עולה מתוכנית טראמפ. אם בניית הגדר הפכה את תושבי השכונות שנותרו מעבר לגדר ל"עקורים בעירם", קביעת הגדר כגבול ירושלים תהפוך אותם ל"עקורים מעירם".³

השלכות: לאחר בניית גדר ההפרדה שבו עשרות אלפי מזרח ירושלמים, שקודם לכן גרו מחוץ לירושלים, להתגורר בתוך העיר. תוספת עשרות אלפי תושבים יצרה לחצים גדולים על התשתיות הרעועות והמחסור בפתרונות דיור במזרח ירושלים והאיצה בדרכה את המעבר לשכונות המזרח ירושלמיות שמעבר לגדר. יש להניח כי אם יינקטו צעדים מעשיים לניתוק השכונות מעבר לגדר, ייווצרו שוב גלים גדולים של חזרה אל העיר, הפעם אל השכונות שבתוך הגדר ואף אל שכונות יהודיות סמוכות כגון פסגת זאב, נווה יעקב וארמון הנציב. גלים אלה המונעים מתחושת משבר ודוחק רק יגבירו את המצוקה והלחץ בתוך השכונות הפלסטיניות, ואת החיכוך והמתח בין ישראלים ופלסטינים בכל רחבי העיר. כתוצאה מכך בתוך העיר ובמרחק גדר אחת בלבד ממנה, יחיו אוכלוסיות פלסטיניות גדולות בעוני, ייאוש והזנחה גדולים מאי פעם, והמתיחות והמצוקה בעיר כולה יגדלו באופן משמעותי.

היבט משפטי: ניתוק השכונות מעבר לגדר מירושלים יחייב את הימין בישראל להעביר חוק המבטל חקיקה קודמת ביחמתו המכבידה באופן אקוטי על כל ניסיון להעביר חלקים מירושלים

---

³ דוח עיר עמים, [עקורים בעירם: מדיניות ישראל במזרח ירושלים והשפעתה על השכונות הפלסטיניות הירושלמיות שמעבר לגדר ההפרדה](#), יוני 2015.

בגבולות הסיפוח מ-1967 לגורם זר.⁴ יחד עם זאת, לו הימין היה מגיע להסכמה על העניין בינו לבין עצמו ניתן להניח כי היה מצליח להתגבר על המכשול ולהעביר הצעת חוק לשינוי הסעיף המדובר.

היבט משפטי נוסף: הוא מעמד האזרחי של תושבי השכונות מעבר לגדר: בשל הימנעות ישראל מהענקת אזרחות לתושבי מזרח ירושלים אף שסופחו לשיטתה באופן מלא, מעמד תושבות הקבע במדינת ישראל היה למעמד האזרחי היחיד מזה למעלה מיוכל שנים שנה והוא זה שקושר אותם לעיר מולדתם ולכל תחומי חייהם. לאור זאת יש מקום לטעון שהתוקף של מעמד התושבות הוא כשל מעמד אזרחי. בשנים האחרונות גם שופטי בג"צ הכירו בייחודיות של מעמד תושבי מזרח ירושלים והניחו את היסוד המשפטי לקביעה כי יש לו תוקף "מעין ילידי" שאינו ניתן לפקיעה.⁵ ייחודיותה של סוגיית התושבות של תושבי מזרח ירושלים ראויה לדיון דחוף בפני עצמו, בכלים של החוק הישראלי והבינלאומי, על מנת למנוע שימוש במעמד התושבות לנישול גורף של תושבים פלסטינים מירושלים.

3. "ירושלים הגדולה" - סיפוח גושי ההתנחלויות, מעלה אדומים, גבעת זאב וגוש עציון

לירושלים המצויים בתוך תוואי גדר הפרדה המקיפה את ירושלים (ראו מפה בעמ' אחרון).⁶ גם לאור הקביעה של תוכנית טראמפ שכל ההתנחלויות יסופחו לישראל, הכללת גושים אלה בתוך גבול ירושלים מעניקה להם מעמד ייחודי המצוי מעבר לכל ערעור או שאלה. הביטוי המידי לכך ניתן עם ההרשאה שבשתיקה שניתנה לנתניהו לקדם את הבניה באזור 1E בגוש מעלה אדומים עוד לפני בחירות מרץ 2020, כחלק מקידום הבניה בירושלים. הבניה באזור 1E נחשבת במדיניות הבינלאומית כמכשול קריטי לפתרון שתי המדינות שכן האזור מבתר את הגדה המערבית ומנתק את הרצף הטריטוריאלי ההכרחי בין אזור בית לחם-חברון ואזור רמאללה-שכם. יחד עם שני הגושים הנוספים, "ירושלים הגדולה" מבתרת את הגדה המערבית ומבודדת את מזרח ירושלים ותושביה מכלל המרחב הפלסטיני. למהלך זה יש גם היבט דמוגרפי: בשלושת הגושים חיים כ-140,000 מתנחלים. עם גריעת מספר דומה של תושבים פלסטינים החיים בשכונות מעבר לגדר (להלן), "ירושלים הגדולה" תיצור מרחב מטרופוליני בעל רוב יהודי מוצק, ומיעוט פלסטיני מצומק

4 התיקון השני ל"חוק יסוד ירושלים בירת ישראל" שעבר ביחמת סיעת "הבית היהודי" בינואר 2018, מוסיף על תיקון קודם משנת 2000 של סיעת הליכוד - שקבע כי לא תועבר כל סמכות המתייחסת לתחום ירושלים בגבולות הסיפוח לגורם זר - ומעלה את הרף הנדרש לשינוי סעיף זה מ-61 ל-80 חברי כנסת (2/3 מחברי הכנסת). יחד עם זאת, ניתן להעביר חוק המבטל או משנה סעיף זה ברוב של 61 חברי כנסת בלבד. ראו נייר עיר עמים: [יחמות חקיקה ותוכניות ממשלה לשינויים חד צדדיים בגבולות ירושלים](#), מרץ 2018.

5 ע"מ 3268/14 [אלחאק נ' שר הפנים](#); רונון, יעל, פני הלכת עווד - לאן? מעמדם של תושבי מזרח ירושלים הפלסטינים. ראו הערה 1, כמו כן עוד קודם לפרסום תוכנית טראמפ יזמה ישראל מהלכי חקיקה שלא הושלמו לספח את שלושת גושי ההתנחלויות במסגרת מדיניות "ירושלים הגדולה". ראו נייר עיר עמים: [יחמות חקיקה ותוכניות ממשלה לשינויים חד צדדיים בגבולות ירושלים](#), מרץ 2018.

ומוחלש ותקרב את ישראל באופן ניכר אל מטרתה הנכספת לשלוט על מזרח ירושלים ללא (מרבית) תושביה.

II. משמעות והשלכות תוכנית טראמפ בסוגיות נוספות

- **הר הבית/חראם א-שריף:** התוכנית קובעת כי הסטטוס קוו בהר הבית/חראם א-שריף ישמר, אך היא מערערת עליו בשני אופנים קריטיים: מאמינים מכל הדתות יורשו להתפלל במתחם, ותפילתם תתאפשר תוך התחשבות בזמני התפילות, המועדים וגורמים אחרים הייחודיים לדתם. במילים אחרות: התוכנית מובילה לחלוקת זמן ומרחב במתחם ומאמצת את האבחנה המובלת על ידי תנועות המקדש בחסות ממשלת ישראל, בין מסגד אל-אקצא כאתר מוסלמי, לבין מתחם הר הבית/חראם א-שריף כאתר בעל זכויות שוות לשלוש הדתות. מדובר בהפרה גסה של הסטטוס קוו הקובע כי המתחם כולו הוא אתר דתי מוסלמי.⁷ השינויים המוצעים בתוכנית סותרים את הסכמי השלום בין ישראל וירדן ופוגעים ביחסים הרגישים בין שתי המדינות. יש לציין עוד כי מרבית המשברים הקשים בין ישראלים ופלסטינים בירושלים בשנים האחרונות היו תוצאת מתיחות הקשורה בהר הבית/חראם א-שריף.⁸
- **מקומות קדושים נוספים:** התוכנית מונה שורה של מקומות קדושים נוספים בירושלים הראויים להגנה ולהבטחת חופש הגישה. התוכנית ממעטת בציון אתרים מוסלמים.⁹ לעומת זאת רשימת המקומות הקדושים ליהודים כוללת אתרים אשר מעולם לא יוחסה להם קדושה במסורת היהודית, עליהם נמנים אתרים בסילוואן וסביבותיה: יד אבשלום, קבר זכריה, דרך עולי הרגל, מעיין הגיחון, בריכת השילוח, עיר דוד, וכן הר הזיתים ובית הקברות סמבוסקי בהר ציון. רבים מאתרים אלה מנוהלים על ידי עמותת המתנחלים אלע"ד. הענקת מעמד של "קדושה" לאתרים בעלי משמעות היסטורית לא דתית בעיקרה משרתת את מאמצי אלע"ד וגופי המדינה התומכים בה, להעצים את הזיקה היהודית לירושלים ולהכחיש את הזיקה הפלסטינית אליה, ולהכפיף את ההיסטוריה הרב-תרבותית של אגן העיר העתיקה לנרטיב יהודי-ישראלי בלעדי. מאמצים אלה לחיזוק השליטה הישראלית באגן העיר העתיקה מצטרפים לצעדים נוספים הננקטים באזור:

⁷ משובו מביקור בירדן באוקטובר 2015 חזר נתניהו על מחויבותו לסטטוס קוו והצהיר כי משמעות הסטטוס קוו היא כי רק למוסלמים זכויות פולחן בהר הבית/חראם א-שריף ולבני דתות אחרות זכויות ביקור בלבד. ראו נייר עיר עמים: [הגבלות קולקטיביות על כניסת מתפללים מוסלמים למתחם הר הבית/חראם א-שריף: שינוי ברוחו של הסטטוס קוו וגורם מרכזי בהתפרצות האלימות בירושלים](#), נובמבר 2015.

⁸ ראו נייר עיר עמים: [איכה ישבה בוד? שוב חברי ממשלה וכנסת בשליחות פעילי המקדש. ולשכת ראש הממשלה שותקת](#). ט' באב תשע"ח, 21 ביולי 2018.

⁹ במזרח ירושלים התוכנית מציינת רק את הר הבית ובית הקברות המוסלמי, ואלו במערב ירושלים התכנית מתעלמת לגמרי מאתרים מוסלמים ונוצרים. דוגמת בית הקברות המוסלמי בממילא או הכנסיות בעין כרם שלפסטינים יש זיקה אליהם.

פרויקט הרכבל, טבעת ההתנחלויות הנקודתיות מסביב לעיר העתיקה, הגנים הלאומיים ופינויי תושבים פלסטינים מביתם על ידי עמותות מתנחלים.¹⁰

• **אבו-דיס כאל-קודס:** כדי לשלול את הבסיס לתביעה פלסטינית על מזרח ירושלים קובעת תוכנית טראמפ כי בירת המדינה הפלסטינית העתידית תקום במצרח בלתי אפשרי מבחינה עירונית וגיאוגרפית שיכלול את השכונות מעבר לגדר: כפר עקב-סמיראמיס ו"מזרח שועפט" מצפון ומצפון מזרח לירושלים, והעיירה אבו-דיס שבגדה המערבית ממזרח לירושלים. מדובר באזורים פריפריאליים שאין להם חשיבות סמלית בפני עצמם והם אינם יכולים להוות תחליף לירושלים המזרחית ההיסטורית על ערכיה הסמליים המרכזיים. רעיונות אלה כבר נדחו בעבר על ידי הפלסטינים. העלאתה מחדש של אופציית אבו-דיס כאל-קודס - "או כל שם שיבחרו" - במסגרת תוכנית טראמפ נועדה להסיר את סוגיית ירושלים משולחן המשא ומתן העתידי ולהטביע חותם של דה-לגיטימציה על הזיקה הפלסטינית למזרח ירושלים.¹¹

• **מעמד אזרחי -** תוכנית טראמפ קובעת כי תושבי מזרח ירושלים שיוותרו תחת שליטת ישראל יוכלו לבחור בין שלוש אופציות של מעמד אזרחי: המשך המצב הקיים של תושבים לא אזרחים במדינת ישראל; אזרחות ישראלית מלאה; אזרחות פלסטינית לצד המשך מעמד התושבות. ריבוי האפשרויות שמציעה התוכנית יכול היה להתפרש כסימן להכרה בבעייתיות הנמשכת של היעדר אזרחות לתושבי מזרח ירושלים ובמורכבות הרבה של הזהות המזרח ירושלמית. בפועל אף אחת מן מהאפשרויות המועלות אינה מעוגנת בביטחונות הראויים.¹² ככל הנראה מרבית תושבי מזרח ירושלים יוותרו באנומליה הקיימת - תושבים ללא אזרחות של אף מדינה - תלויים ברצונה הטוב של המדינה השלטת וחוששים באורח קבע מפני האפשרות שתושבותם תופקע מסיבה זו או אחרת. נראה כי סוגיה זו נותרה, שלא במקרה עמומה, תלויה מקרה, ומותנית ברצונה הטוב של ישראל. היא מותירה בידי ישראל את מרב שיקול הדעת ומשחררת אותה מאחריות כוללת ומהתחייבות מראש.

¹⁰ ראו נייר עיר עמים, [טבעת התנחלויות מתהדקת סביב העיר העתיקה](#) 2019 (נייר ומפה מצורפת)

¹¹ יש לציין עוד כי באחד השלבים שקדמו לפרסום תוכנית טראמפ הודלף כי נשקלה אפשרות שתוכנית אבו-דיס תכלול בנוסף לשכונות מעבר לגדר גם את השכונות המזרח ירושלמיות גא'בל מוכבר ועיסאווייה שבתוך הגדר. עניין זה לא בא לידי ביטוי בתוכנית שהוצגה לבסוף, אך אין זה מן ההכרח שהוא נגזר לחלוטין.¹¹ שכונות אלה, ובמיוחד עיסאווייה, סובלות לאחרונה מהתעמרות חריגה ובלתי פוסקת מצד המשטרה והרשויות. לא מן הנמנע כי מטרתה של מדיניות זו היא להטביע על שכונות אלה סטיגמה של אזורי קצה אלימים ומפרי חוק על מנת להכשיר את הקרקע לצעדי הפרדה נוספים, אשר בתורם יצמצמו עוד יותר את מספר הפלסטינים שיוותרו בירושלים. חלק מרעיונות אלה פורסמו קודם להצגת תוכנית טראמפ על ידי נדב שרגאי, ב"ישראל היום" (7.3.2019): <https://www.israelhayom.co.il/article/639069>

¹² רוב תושבי מזרח ירושלים המבקשים אזרחות ישראלית נתקלים בקשיים רבים, שכן מדובר בתהליך שנמשך על פני שנים, מותנה בהתניות שונות כגון הצהרת נאמנות וידעת השפה העברית וכפוף לשיקול הדעת של שר הפנים. בנסיבות אלה מדובר באפשרות פורמלית שרק מעטים מצליחים לממש אותה. תוכנית טראמפ אינה מעלה כל דרישה לשינוי פרודורה זו. האפשרות של קבלת אזרחות פלסטינית גם היא אינה פשוטה. ראשית הסיכויים שתקום מדינה פלסטינית על פי התנאים שמציבה תוכנית טראמפ נמוכים ביותר. שנית, מאז שנות התשעים ישראל לא מאפשרת לתושבי השטחים, אפילו בני ובנות זוג של תושבי מזרח ירושלים, לחיות או לשהות בשטחה. העדר כל תקדים של בעלי אזרחות פלסטינית החיים בבטחה תחת ריבונות ישראלית מעמיד בספק את הסיכויים שתושבי מזרח ירושלים, למודי הניסיון, יתנו אמון באפשרות זו. התוכנית גם אינה קוצבת זמן למימוש האפשרויות המוצעות בסעיף זה. ראו גם דוח עיר עמים, [זמנים קבועים](#), מאי 2012.

- **אזור תיירות בעטרות** - מדובר אמנם בסעיף אנקדוטלי ביחס לסעיפים אחרים אך הוא מבטא היטב את תפיסת "Peace to Prosperity" העומדת בבסיס התוכנית כולה: הצעת הטבות כלכליות לפלסטינים, אמורפיות ברובן, כתחליף לריבונות, ניהול עצמי וטריטוריה. השטח המוצע, עטרות, מצוי בקצה ירושלים ואין לו כל חשיבות סמלית או תיירותית. מדובר לכל היותר במסוף תעבורה, בצמוד למחסום קלנדיה, באחד האזורים המזוהמים מבחינה סביבתית בתחום ירושלים.¹³ שבועות ספורים לאחר פרסום תוכנית טראמפ קידמה ישראל תוכניות בנייה לשכונה ישראלית חדשה במרבית האזור המיועד.¹⁴

III. עמדת עיר עמים

בסיוע ממשל אמריקאי אוהד מובילה ישראל את מדיניות הסיפוח וההפרדה של "ירושלים הגדולה". חלק ניכר ממה שנכלל בתוכנית טראמפ אינו הצעה למשא ומתן אלא תוכנית פעולה הממומשת כבר בחלקה בשטח. הבנה זו מתחדדת גם על רקע דברי השגריר האמריקאי פרידמן הנתמכים גם על ידי ראש הממשלה נתניהו, כי מדובר בהסכמות בין ישראל לארצות הברית בדבר מהלכים שישראל יכולה להוביל ללא תלות בהסכמה פלסטינית.¹⁵ תוכנית זו, אם תיושם, תסתום את הגולל על פתרון שתי המדינות ותדון את הישראלים והפלסטינים כאחד למציאות קבע מסלימה של אדונים ונשלטים. בירושלים עצמה התוכנית תביא לנישול הפלסטינים מנכסיהם ההיסטוריים-דתיים-פוליטיים בעיר, לעקירתם של כשליש ואולי אף יותר מתושבי מזרח ירושלים מהעיר, לכליאתם במובלעות ענק של מצוקה וייאוש במרחק גדר אחת מירושלים, ולבידודם ולדיכויים של אלה שייוותו בתוכה. קידום של מהלכים אלו יערער וידרדר את המרקם העירוני כולו ויעמת עוד יותר את אוכלוסיות העיר זו בזו.

כנגד חזון הבלהות של תוכנית טראמפ מציבה עיר עמים את חזון: "ירושלים - ביתם ובירתם של שני עמים". בירושלים חיים שני עמים, ושניהם רואים בה את בירתם ואת מקור זיקותיהם ההיסטוריות, הדתיות והפוליטיות. חיים בטוחים ויציבים בירושלים יוכלו להתקיים רק מתוך הכרה במכלול זיקותיהם של שני העמים לעיר, וכאשר שניהם יוכלו לנהל בה את חיי היומיום ואת חייהם הציבוריים באופן עצמאי וריבוני וללא פחד. בהיעדר פתרון מוסכם בעתיד הנראה לעין, שני העמים ימשיכו לחלוק מציאות אורבנית מורכבת המבוססת על מרקם עדין ורגיש של יחסי גומלין ותלות הדדית. במציאות זו יש לאמץ מדיניות המחזקת את סביבות החיים והביטחון האישי של כל תושבי העיר ולצמצם ככל הניתן את הגורמים המגבירים את המתיחות בעיר. בראש ובראשונה יש לשפר באופן

¹³ חסון, ניר, דו"ח: זיהום האוויר באזור התעשייה עטרות בירושלים חורג מהתקן במאות אחוזים, **הארץ**, 10.3.2020

¹⁴ תכנית להקמת שכונה חדשה בירושלים בשטח שטראמפ מייעד לפלסטינים", אתר וואלה, 18.2.2020

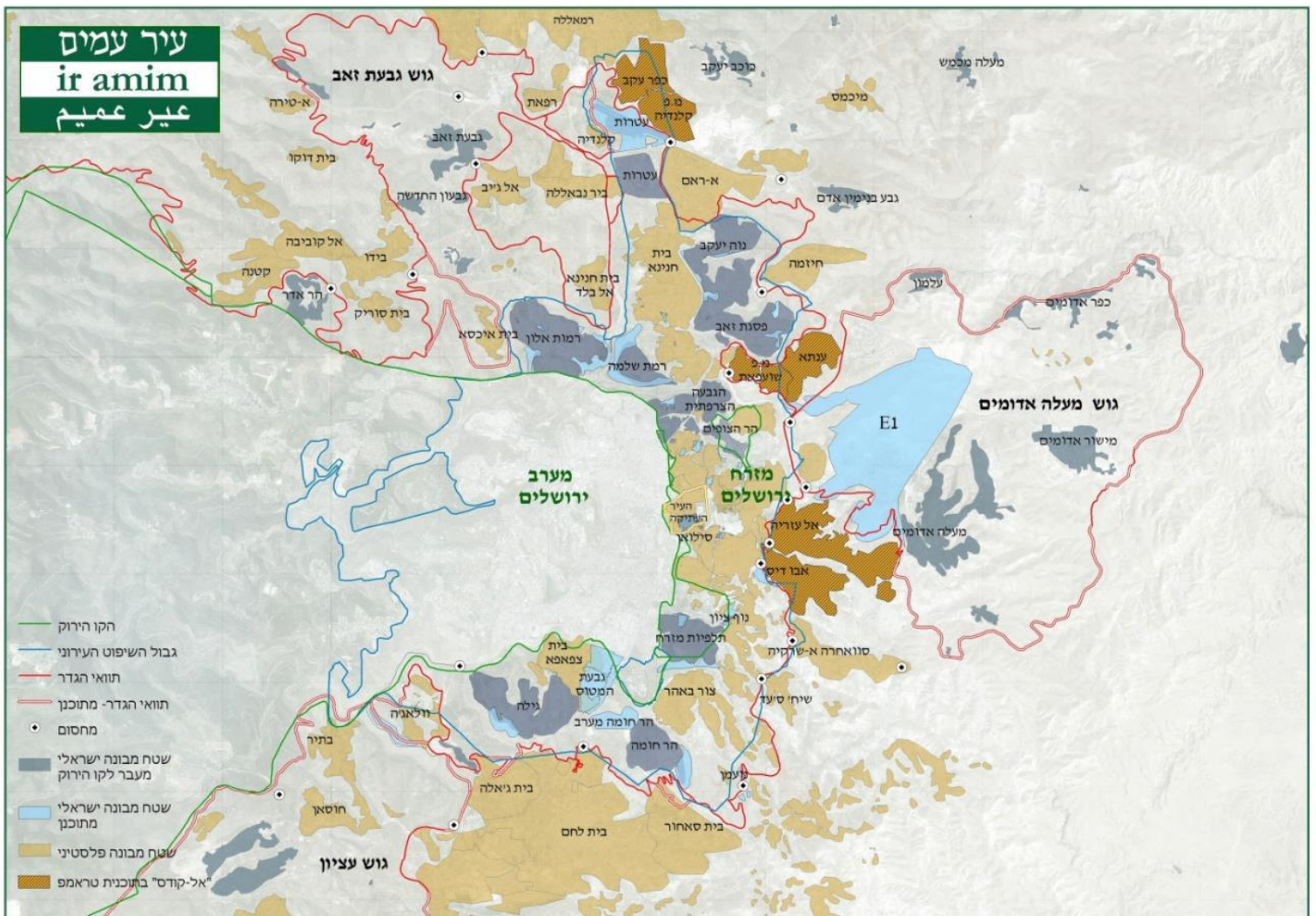
<https://news.walla.co.il/item/3341559>

¹⁵ אביב טרסקי ויהודית אופנהיימר, "העסקה שבתוך העסקה", **הארץ**, 18.2.2020,

<https://www.haaretz.co.il/opinions/premium-1.8553471>

אבסולוטי ולא כוחני את תנאי החיים וביטחונם הקיומי של תושבי ירושלים המזרחית, בתוך ומחוץ לגדר ההפרדה. יש לאפשר להם להתפתח במרחב העירוני, לשמור על שלמות קהילתם וסביבתם הפיזית ולנהל את ענייניהם בעיר באמצעות מוסדות וגופים משלהם. יש לחזק גם את תנאי החיים בירושלים המערבית ולטפח אופק חיובי כלכלי, חברתי ופוליטי להידברות. תושבי ירושלים משני הצדדים ומנהיגותם הפוליטית, בסיוע הקהילה הבינלאומית, צריכים להיות שותפים מלאים בקביעת עתידה הפוליטי של העיר. ניסיון החיים המשותף יכול וצריך להוות בסיס למשא ומתן ולפתרון בר קיימא מתוך הבנה כי בכל קונסטלציה פוליטית יחיו זה לצד זה שני עמים בירושלים.

עיר עמים היא עמותה ישראלית בלתי-מפלגתית העוסקת במורכבות החיים בירושלים בהקשר של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ובעתידה הפוליטי של העיר. עיר עמים פועלת במגמה שירושלים תהיה עיר תקינה ושוויונית, תוך קידום התנאים לעתיד פוליטי מוסכם בירושלים.

עיר עמים

ir amim

عير عميم

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Ir Amim and do not necessarily reflect the views of the European Union.